

DEVLETİN MADEN YATIRIMCISINDAN BEKLENTİLERİ

Nusret GÜNGÖR
Jeoloji Yük. Müh.

Kaynak/rezerv kaybına neden olmadan, bilimsel ve teknik esaslara dayalı doğrudan ilgili mühendislerin projesine uygun ve ilgili disiplinler nezaretinde sistemli ve düzenli bir maden arama ve üretim faaliyetleri (**mühendis esaslı üretim**), derin madencilik de dikkate alınarak sürekli yapılmalıdır.

Çevre ile uyumlu, çevreye en duyarlı, ileride rehabilitasyon yapılacağını ve kapatma planının uygulanacağını, plan ve projeye dahil edilerek günümüzde kabul gören bilimsel madencilik faaliyeti yapılmalıdır. Ya “**maden**” ya “**çevre**” tercihi/dayatması/yönlendirmesi yapılmamalıdır. İkisi birlikte yönetilmeli, koruma-kullanma dengesi sürekli gözetilmelidir/korunmalıdır.

Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği (İSG), her zaman ve her yerde sürekli ön planda tutularak “Önce İnsan” yaklaşımı sürekli göz önünde bulundurularak maden üretimi yapılmalıdır. Madencilik faaliyetlerinde **insan odaklı** faaliyet çerçevesinde riskler en iyi şekilde uzmanlarınca yönetilmeli, izlenmeli ve denetlenmelidir. Tespit edilen/gözlenen tehlikeli davranış ve hareketler, en iyi yaklaşım ve iletişim tekniği ile uzmanları tarafından mutlaka anında giderilmelidir. **Ayrıca gerekir ise tehlike - riskin giderilmesine yönelik uzman akademisyenler de çalıştırılmalıdır.**

Uluslararası ticaretin ve madencilik yatırımlarının artması sebebiyle uluslararası **kabul edilebilir bir rezerv/kaynak sınıflandırma sistemi oluşturma ihtiyacı doğmuştur.** Bu kapsamda **Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu (UMREK)**, 20.08.2016 tarih ve 6745 sayılı kanunla 3213 sayılı Maden Kanununa eklenen Ek 14 üncü maddesi ile kurulmuştur. Komisyonun çalışma usûl ve esasları **26.07.2017 tarihinde yürürlüğe giren “Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu Hakkında Yönetmelik”** ile düzenlenmiştir. **Komisyonun üyeleri, Maden İşleri Genel Müdürlüğü (MİGEM), Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) veya Türkiye Bankalar Birliği (TBB), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) veya Borsa İstanbul A.Ş. (BİST), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) ve Türkiye madencilik sektörü içinden gelen ve ilgili Sivil Toplum Kuruluşlarına kayıtlı temsilcilerden oluşm aktadır (www.umrek.com.tr).** Geleceğe yönelik ruhsat sahiplerinin de bu sisteme entegre olacak şekilde hazırlanmaları gerekmektedir/beklenmektedir.

CRIRSCO (Uluslararası Maden Rezerv Raporlama Standartları Komitesi), dünya genelinde tutarlı raporlama standartları geliştirmek ve yayımlamak amacıyla faaliyet gösteren uluslararası bir kuruluştur. CRIRSCO'ya üye olan ülkelerin dünyadaki en iyi raporlama uygulamalarıyla uyumlu ve diğer ülkelerin kendi kodlarını geliştirmelerine yardımcı olan CRIRSCO (2013) şablonu ve aynı şablonda yer alan standart tanımlarla uyumlaştırılarak **UMREK Kodu** geliştirilmiştir ve Nisan - 2018 yılında ise **ULUSAL MADEN KAYNAK VE REZERV RAPORLAMA KODU** ilk versiyonu yayımlanmıştır. Ülkemiz 13. üye olarak kabul görmüştür. Maden yatırımcılarının da bu çerçevede hazırlıklı olmaları beklenmektedir.

Maden arama, araştırma ve üretimi esnasında yapılan çalışmaların, üretilen verilerin **uluslararası standartlara uygun, akredite laboratuvarlarda analiz ve testleri yapmış ve yetkin teknik elemanlar tarafından raporlanması bu çalışmaların açık, şeffaf ve güvenilir** olması ile küreselleşen dünyada ve serbest piyasa ekonomisi koşullarında mühendisler, planlamacılar, madenciler, yatırımcılar ve finans kuruluşları arasında görüş birliğinin sağlanması beklenmektedir.

Ruhsat sahibi/maden yatırımcısı rezervine göre bankadan kredi almak ve madenini borsaya (Sermaye Piyasasına) açmak istiyorsa UMREK Kodu ile yazılmış rapor hazırlatması gerekmektedir. Bu raporun yetkin kişi tarafından hazırlanması gerekmektedir. **UMREK Profesyoneli** olmak için **öncelikle YERMAM (Yer bilimleri Maden ve Metalurji Profesyonelleri Birliği)** birliğine üye olmak buradan da **UMREK Profesyoneli** olarak yetişip yetkin kişi konumunda **Uluslararası (CRIRSCO) rapor hazırlanması, böylece yerli ve milli yetkin kişilerin yetiştirilmesi hedeflenmiş** olup ruhsat sahiplerinin de sürece gelecekte dahil olması beklenmektedir.

Maden üretimi ile eş zamanlı, bu mümkün değil ise rezervin bitimini müteakip ocak-tesis ve mücaviri, **çevreye en uyumlu şekilde dolgu/döküm yapılarak rehabilitasyon (çevre ile uyum) için düzenli bir şekilde tamamlanmalı, bu sürede/aşamada da can ve mal emniyeti mutlaka sağlanmalıdır.**

Madencilikte, **tüvenan üretimin mamul/ürün, uç ürün hale getirilmesi sürekli amaç edinilmeli, daha fazla istihdam yaratılmalı,** bölgesel ve yerel kalkınmaya daha fazla katkı sağlanmalı ve yerelde işsizliğin giderilmesinde de sektörün daha fazla pay alması gerçekleştirilmeli, bu gerçeğe de yöre halkı ve kamuoyu ağırlıklı olarak inandırılmalıdır.

Madenciliğin yapılacağı/yapıldığı bölgelerde, illerde ve/veya yörelerde **halkla ilişkiler (Public Relations-PR) ve bilgilendirme çalışmaları, faaliyet öncesi ve faaliyet süresince tüm ilgililere (yöre halkı, STK'lar vb.) uzmanları tarafından sürekli yapılmalıdır/yaptırılmalıdır.** Madencilik faaliyeti için hedef kitle, zamanla madenciliği benimseyen birer paydaş haline getirilmelidir.

Madencilik faaliyetlerinde, **Devlet-ruhsat sahibi-vatandaş/yöre halkı - köylüler karşı karşıya gelmemeli, getirilmemelidir ve şikayetler azaltılmalıdır.** Faaliyet öncesi ve faaliyetler süresince ruhsat sahibi, konunun teknik uzman uzmanları **+ PR marifeti** ile yöre halkı ve ilgili tüm merciler, gerekli bilgi, belge, rapor, analiz ve fotoğraflarla sürekli bilgilendirilmelidir.

Madencilğin yapıldığı bölge ve yörelerde, yürütülen madencilik faaliyetlerinin mevcut durumu, **çevre – orman – mera – tarım toprağı - su havzası ilişkisinin mahallinde "Maden Turu"** yaptırılarak ilgili mercilere ve yöre halkına, gerekir ise medyaya yerinde anlatılması sağlanarak faaliyet hakkında bilinç arttırılmalı, hedef kitle, ilgililer ve yöre halkı da zamanla paydaş haline, hatta tüm ilgililer birer PR seviyesine getirilmelidir.

Madencilik ile diğer sanayiler arasında entegrasyon sürekli kurulmalı, **yerli/milli maden ürünlerimizin yerli sanayilerde ve yatırımlarda kullanılmasının sağlanması** için ruhsat sahipleri daha çevreci, birbirini şikayet eden değil, daha kaliteli ürün üreten ve **rekabetçi** maden üretim ve ara/uç ürün elde etme sistemi benimsenmelidir.

Maden ruhsat sahipleri, ödenmesi gereken **Devlet hakları, ruhsat taban bedeli ve idari para cezalarını ve ilgili kamu ve kuruluşlarına dair bedelleri ilgili mevzuatta** belirtilen süre içinde ilgili mercilere mutlaka ödemelidir.

Madencilik faaliyetleri süresince zorunlu olarak üretilen atık/artık/moloz/pasa yığınları (MADEN ATIĞI VE PASA) projesinde belirtilen vaziyet planına en uygun yerlerde/mahallinde tehlike ve risk oluşturmayacak şekilde yığılmalı/depolanmalı ve/veya muhafaza edilmeli, en kısa sürede de uygun kullanım alanlarında değerlendirilmesi sağlanmalı, uzun süre geçici görüntü/fiziksel kirlilik oluşturmaması engellenmelidir.

Madencilik faaliyetlerinin, **geçici bir faaliyet olduğu, faaliyet alanının kısa bir süre ile doğadan ödünç alındığı, çevrede kalıcı bir kirlilik oluşturulmadan, mevcut görünümün devam eden faaliyetin doğal bir neticesi olduğu hususu kamuoyunda sürekli paylaşılmalıdır**. Sektörün vazgeçilmez önemi, spesifik özellikleri, ilgili kitle iletişim araçları vasıtası ile kamu kurum-kuruluşları ve kamuoyuna anlatılmalıdır.

Maden aramaları, **uluslararası standartlar/kriterler ve uzmanları marifeti ile belirli kodlara göre yetkin mühendis tarafından hazırlanmış proje ve raporlara dayalı gelişen en son tekniklerle daha derinlerde yapılmalıdır.** Ülkemizde daha derinlerde oluşmuş tüm madenlerimizin potansiyeli/rezervi en doğru şekilde belirlenerek ülke ekonomisine kazandırılmalıdır. Bu konuda uzman jeoloji ve maden mühendislerinin tecrübelerinden yararlanılarak **mostra madenciliğinden derin ve gizli/örtülü kalmış madenciliğe mutlaka geçilmelidir.**

Maden üretimi tamamlandıktan sonra oluşan mekanlar/çukurlar/hacimler, çevreye en uygun şekilde rehabilite edilerek gerekli **en uygun maden kapatma planı uygulanmalıdır. Gerekli tesviye ve/veya ağaçlandırma yapılarak gerçekleştirilebilen çevresel uyum yöre halkına turlarla gösterilmelidir ve benimsetilmelidir.** Kapatma planı uygulanmayacak ise böyle alanlar kamu yararı dikkate alınarak gerekli izinler alınarak kamu kurumlarına **(katı atık/çöp depolama alanı, moloz-inşaat yıkıntı atığı yeri, park yeri, gölet, yenilenebilir enerji kaynağı tesis yeri... vb.) tahsis edilmelidir, tahsis edilmesi için gerekli kolaylık sağlanmalıdır (ŞİLE Örneği).**

Madencilik faaliyetleri; **kırsalda daha çok istihdam sağlayan, göçü daha fazla engelleyen/önleyen,** yerel, bölgesel **kalkınmaya daha fazla katkı sağlayan vazgeçilmez bir sektör olduğu** hususu, özellikle madencilik bölgelerine ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına, sektör tarafından görevli ve yetkililer (PR + Mühendis vb.) tarafından örneklerle sürekli anlatılmalı ve benimsetilmelidir.

Ülke kalkınmasında, madencilğin lokomotif bir sektör/itici gücü olduğu hususu örneklerle ilgililere her ortamda sürekli vurgulanmalıdır. **Madencilik olmadan kalkınma olamayacağı hususu** ve ülkemizin de insan odaklı daha hızlı kalkınması için, madencilğin uluslararası kriterlerde yapıldığı/yapılmaya çalışıldığı ve madencilikte kalkınmış ülkelerdeki faaliyet (Avusturalya, Kanada, ABD, Çin, Japonya, Güney Afrika vb.) yapılacağı hususu kamuoyu ve kamu kurum ve kuruluşlarına örnekleri ile anlatılmalıdır.

Maden ruhsat sahipleri, istihdam, lojistik hizmetler ve **sosyal sorumluluk projelerini**; öncelikle ve **özellikle ilgili halk/yöre halkına her türlü avantajlar sağlayacak şekilde hazırlanmalı/ hazırlatmalı ve uygulamalı/uygulatmalıdır**. Maden ruhsat sahipleri, gönüllülük esasına göre sponsor oldukları PR uygulamalarını ortak kullanım/yararlanım alanlarına (okul, sağlık ocağı ibadethane, köy konağı/muhtarlık, içme suyu iletim hattı, arıcılık, vb.) **yönelik projelerini ve uygulamalarını kamu kurum ve kuruluşları ile kamuoyuna ve STK'lara anlatmalı/anlattırmalıdır**.

Gönüllülük esasına dayalı sosyal sorumluluk projeleri, ruhsatın bulunduğu konum dikkate alınarak çeşitlendirilmeli, **yöredeki işsiz vatandaşların hem bu projelerde hem de maden işletmesinde daha fazla çalıştırılması sağlanarak çalışanların bir meslek sahibi olması, iş dallarında birer usta seviyesine yükselmesinin uygulamaları arttırılmalı** ve istihdam edilen personellerin maden işletmesinin bir paydaşı ve PR' ı durumuna getirilmelidir.

Madencilığe dayalı sanayi/endüstri geliştirilerek her sanayi için **ara ürün, ürün ve uç ürün elde edilmesine yönelik AR-GE çalışmaları arttırılmalı** ve bazı madenler dışında mümkün ise tüvenan maden ihraç edilmemelidir. Üretilcek ara ürün, ürün ve uç ürünlere yönelik uzman elemanlar istihdam edilerek **sürekli AR-GE yapılmalı**, daha fazla istihdam, daha çok ürün-uç ürün elde etme ve **daha çok katma değer yaratan ürünlere yönelik yan endüstriler geliştirilmelidir.**

İhale konu olmuş maden sahaları, katma değeri yüksek ara ve uç ürün üretimine yönelik tesis kurulum şartı ile ihaleye sunulmaya başlanmıştır. Böylece **yerli üretimi, AR-GE ve inovasyonu destekleyecek** bir sistemle teknolojik dönüşümün hayata geçirileceği bütüncül bir yaklaşım sergilenmelidir.

Bazı bölgelerde yürütülen madencilik faaliyetleri (Adana - Kokardağ, Afyonkarahisar -İscehisar, İstanbul - Cebeci, İstanbul - Şile... vb.) mevcut durumdaki ruhsat sahiplerinin bilgisi dahilinde ilgili kurumların zorunlu olarak geliştireceği yeni tek ortak projelerle sorunların çözüm önerilerine **tüm maden yatırımcıları/maden ruhsat sahipleri yardımcı olarak kendileri de çözümün bir birleşeni/parçası olmalıdır.** Birlikte daha çevreci, daha az riskli projeler ve uygulamaların geliştirilmesine **katkı sağlanarak zaman kaybı ve israf önlenmeli, kamuoyu baskısı ile kamu kurum ve kuruluşlarının endişe ve kaygıları giderilmelidir. (İSTANBUL – CEBECİ Örneği)**

Ülkemizin jeolojik yapısı ve maden üretimi ile ilgili kamu kurumları (MTA, MİGEM, TKİ, TTK, ETİ MADEN vb.) ile gerekli ve yeterli istişare yapılarak madencilik sektörünün daha çok gelişmesi için daha çok **bilim-teknik** önem verilmesi, **mevzuat birliği ve uygulamaların yeknesaklık sağlanması için, bu devlet kurumlarına gerekli sağlıklı veri ve bilgi akışı, örnek uygulamalar aktarılmalıdır.** Ruhsat sahipleri/uzmanlar, bu konu ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlar ile sürekli istişare etmelidir.

Madencilik sektörü için sürekli bir **proaktif yaklaşım** (önleyici/koruyucu hekimlik yaklaşımı) sergilendiği hususu (ÇED' in nihai hedefi de budur), hem projelerde gözlenebilmeli, hem de uygulamalarda gerçekleştirilmeli, bu yaklaşım tarzı STK'lar, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamuoyuna sürekli hissettirilmeli, gösterilmeli ve **“kirleten öder”** yaklaşımı asgariye indirilmelidir. **Koruyarak kirletmeden/asgari düzeyde kirletme** üretim yaklaşımı sergilenmelidir.

Çok tehlikeli iş kolu kapsamında olan madencilik faaliyeti süresince iş kazalarının önlenmesi, en az seviyeye inmesi için uzmanlar marifeti ile eğitim, kurs ve uygulama yapılmalı, hiç kaza yapmayan ve/veya en az yapanlar (**mühendis, işçi vb.**) sürekli olarak **mükâfatlandırılarak (daha fazla süreli izin, ek maaş/ücret, terfi vb.)** kazasız, çok dikkatli iş yapmaya yönelik teşvik ve **“güvenlik kültürü”** yerleştirilmelidir.

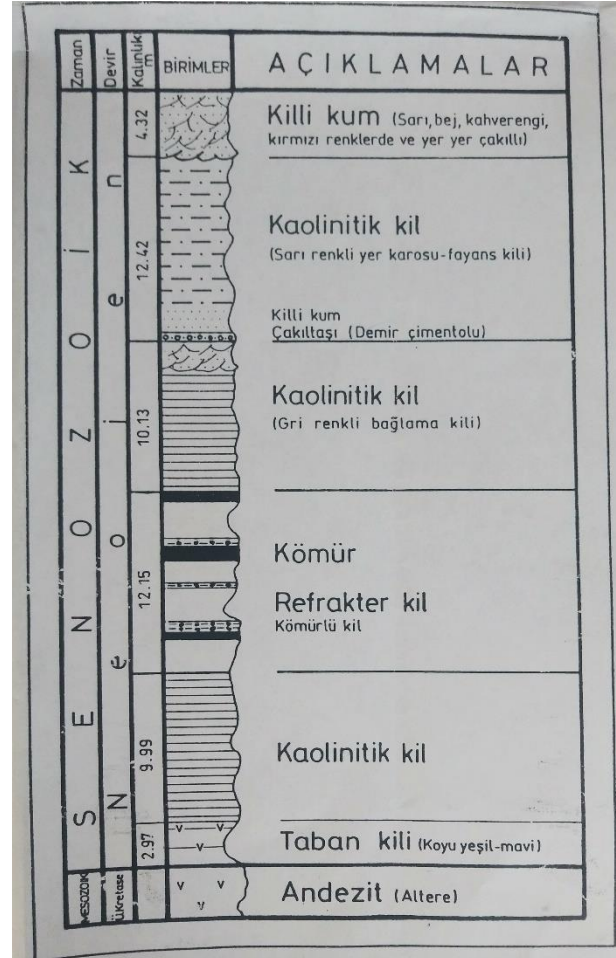
Maden ruhsat talep sahipleri ve/veya ilgili tesis sahipleri, projelerindeki bilgilerin en doğru şekilde hazırlaması/hazırlanması sağlanmalı, **özellikle rezerv, kalınlık, yoğunluk, verim, tenör, kalite, konsantre ürün gibi rakamsal/sayısal beyanlarını önceden iyi bilmeli, gerçeğe yakın olanlarını teyit etmelidir/ettirmelidir.** Daha sonra yapılan ölçüm, değerlendirme ve hesaplamalarda **“ben bunları böyle bilmiyordum”** diyerek ilgili kamu kurum/kuruluşlarını haksız olduğu bir pozisyonda suçlamamalı, itirazda bulunmamalıdır. Bu çerçevede en iyi proje hazırlayanları ve uygulayanları/uygulatan kişi ve firmaları/şirketleri tercih etmelidir.

Madencilik sektöründe bilimsel ve teknik çalışma yanında ve faaliyetin yöre halkının ÇED sürecine (halkın katılımı toplantısı) ilave olarak **“Sosyal Onay”** da alınarak **Çağdaş, Bütüncül** bir yaklaşımla madenciliğin ülke kalkınmasındaki önemi vazgeçilmezliği pekiştirilmelidir. Kamuoyunda sağlıklı bir madencilik bilincinin oluşturulması için **“Sosyal Onay” mutlaka benimsenmelidir (ÇED’den SÇED’ye geçiş).**

Ülkemiz madencilik faaliyetleri kısmen dış destekli, çoğunlukla önceden bir kamuoyu yaratılarak **“Madencilik sektörüne toptancı bir karşı koymaya”** yönelik bir anlayış **(madencilik yasaklansın ?)** ısrarla yerleştirilmeye çalışılıyor. Bunun için bazı ruhsat alanlarında/bölgelerde **“Proje esaslı madencilik faaliyeti” yürütülmesi ve yöre halkı, STK / Kamu Kurum Kuruluşlarının yürütülen madencilik faaliyetleri için ikna edilmesi (PR + kanaat önderleri + Uzman akademisyenler vasıtasıyla) sağlanmalıdır.**

Madencilik sektörünün her açıdan daha itibarlı ve sürekli parlayan bir yıldız haline gelmesi için, mümkün ise **en az maden atığı (Sıfır Atık ?) üreterek** çalışanlar (İSG) ve **İşletme Güvenliğinde sıfır tolerans** ile faaliyet gösterilerek madencinin yatırımının karşılığını da almasına yönelik yeni bir yaklaşıma **(sürekli konuların uzmanları ile çalışmak)** süratle geçilmelidir.

Örnek bir Endüstriyel Hammadde Neojen havzası

Şekil 4: Şile civarındaki Neojen çökellerinin dizilimini gösteren stratigrafik istif. İstif kalınlığı 51.98 m dir.

DİNLEDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ